

10-LETNICA MEDNARODNE USTANOVE – FUNDACIJE ZA RAZMINIRANJE IN POMOČ ŽRTVAM MIN (ITF)

10 years of the International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance (ITF)

Luka Buhin* UDK 623.365:341.2

Povzetek	Abstract
<p>Mednarodna ustanova – fundacija za razminiranje in pomoč žrtvam min (v nadaljnjem besedilu ITF) je slovenski zunanjepolitični projekt, namenjen predvsem stabilizaciji minsko ogroženih območij Jugovzhodne Evrope (JV Evropa) ter drugih minsko ogroženih regij, ki podpira dejavnosti protiminskega delovanja. Poslanstvo ITF je zbiranje in upravljanje z donacijami javnih in zasebnih donatorjev za izvajanje dejavnosti, povezanih s protiminskim delovanjem, v skladu z interesi donatorjev in ob upoštevanju potreb ogroženih skupnosti. Končni cilj ITF je minsko čista JV Evropa, kar pomeni poleg odprave vpliva min na vsakdanje življenje prebivalstva tudi njihovo odstranitev s celotnega ozemlja ogroženih držav ter aktivni prispevek k izničenju minskega problema v drugih minsko ogroženih delih sveta. Vlada Republike Slovenije je z ITF vzpostavila edinstveno ustanovo na svetu, ki jo kot referenčni model priznavajo tako donatorska skupnost, med drugim tudi Evropska komisija, kakor tudi države prejemnice pomoči in strokovna javnost. Pripravljenost za podporo širitve modela ITF v druge minsko onesnažene regije so izkazale številne minsko ogrožene države in donatorji.</p>	<p>The International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance (ITF) is a Slovenian foreign policy project established for the purpose of stabilizing mine-affected areas in the region of South East Europe as well as other mine-affected regions through the support of mine action activities. The ITF mission is to raise and administer donations of public and private origin, for the purpose of implementing mine action activities in accordance with the interests of donors and with regard to the needs of the affected communities. The ITF strives to fulfil the goal of a mine-free SEE, not only by eradicating the mine impact on everyday life in the affected communities but also by complete removal of mines from the entire territories of mine-contaminated countries. Moreover the ITF is also contributing to the eradication of the mine problem in other mine-affected parts of the world. The Government of the Republic of Slovenia set up a unique institution in the world, recognized as a reference model by the donor community, including the European Commission, as well as other assistance recipient countries and the general expert community. Many affected countries and donors have expressed their readiness to support the expansion of the ITF model to other mine-affected regions.</p>

Uvod

Mednarodna ustanova – fundacija za razminiranje in pomoč žrtvam min¹ (v nadaljnjem besedilu ITF) je slovenski zunanjepolitični projekt, namenjen predvsem stabilizaciji minsko ogroženih področij Jugovzhodne Evrope (JV Evropa) in drugih minsko ogroženih regij, podpira dejavnosti protiminskega delovanja.

* Mednarodna ustanova – fundacija za razminiranje in pomoč žrtvam min (ITF), Zabrv 12, 1292 Ig, buhin@itf-fund.si

¹ Angl. *International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance (ITF)*.

² Natančneje tri ministrstva v Vladi Republike Slovenije: ministrstvo za zunanje zadeve, ministrstvo za obrambo in ministrstvo za zdravje.

³ Prvotno ime ITF se je zato glasilo Mednarodna ustanova – fundacija za razminiranje in pomoč žrtvam min v Bosni in Hercegovini.

ITF je neprofitna organizacija, ki jo je ustanovila Vlada Republike Slovenije² 12. marca 1998. Deluje na področju humanitarne in razvojne pomoči tujim državam. Prvotni namen ustanovitve ITF je bila podpora Bosni in Hercegovini pri izvajanju mirovnega sporazuma in pomoč pri njeni pokonfliktni rehabilitaciji³.

Od ustanovitve je ITF razširil območje delovanja v protiminskem delovanju na celotno regijo JV Evrope, poleg Bosne in Hercegovine še na Albanijo, Črno Goro, Hrvaško, Makedonijo, Srbijo in UNMIK/Kosovo. ITF je kot referenčno regionalno organizacijo na področju protiminskega delovanja priznala tudi Evropska komisija. ITF je na prošnjo drugih minsko ogroženih držav in donatorjev razširil svoje območje delovanja še na druge minsko ogrožene regije in države, in sicer na Ciper, Zakavkazje, Centralno Azijo, Latinsko Ameriko in Bližnji Vzhod.

ITF in protiminsko delovanje (ang. Mine Action)

Poslanstvo ITF je zbiranje in upravljanje z donacijami javnih in zasebnih donatorjev za izvajanje dejavnosti, povezanih s protiminskim delovanjem, v skladu z interesi donatorjev in ob upoštevanju potreb ogroženih skupnosti. Končni cilj, h kateremu stremi ITF, je minsko čista⁴ JV Evropa, t. j. poleg odprave vpliva min na vsakdanje življenje prebivalstva tudi njihova odstranitev s celotnega ozemlja ogroženih držav in aktivni prispevek k izničenju minskega problema v drugih minsko ogroženih delih sveta. Treba se je zavedati, da se kljub več kakor 10-letnemu organiziranemu naporu regija JV Evrope še vedno sooča z 2.760 kvadratnih kilometrov minsko sumljivih površin, medtem ko je tri milijone ljudi vsak dan neposredno soočenih z minsko nevarnostjo. Minske nesreče so v JV Evropi med oboroženimi spopadi in še dolgo po njihovem koncu terjale več kakor 8.000 žrtev⁵, večinoma civilistov. Četrtna vseh žrtev nesreče ni preživela.

Sedanjo opredelitev Združenih narodov (ZN), kakor je navedena v mednarodnih standardih protiminskega delovanja (ang. *International Mine Action Standards – IMAS*), protiminsko delovanje sestavlja pet dopolnjujočih se skupin dejavnosti⁶:

- izobraževanje o nevarnosti min,
- razminiranje, t. j. izvidovanje minske situacije in situacije eksplozivnih ostankov vojne⁷, mapiranje, markiranje in čiščenje,
- pomoč žrtvam min, vključno z njihovo rehabilitacijo in reintegracijo,
- uničevanje uskladiščenih min in
- zagovornišvo prepovedi uporabe protipehotnih min.

Protiminsko delovanje se nanaša na dejavnosti, ki ciljajo na zmanjševanje ali celo odpravo zdravstvenih, družbenih, gospodarskih in okoljskih vplivov min in eksplozivnih ostankov vojne in je varnostno in razvojno naravnano.

ITF je imel v dosedanjem delovanju pri reševanju minskega problema holistični pristop, kar pomeni, da glede na potrebe ogrožene skupnosti podpira celotni spekter dejavnosti s področja protiminskega delovanja. Posledično to pomeni, da se lahko minsko ogrožene države uspešneje in učinkoviteje soočijo z minskim problemom.

Delovanje ITF oz. protiminsko delovanje nasploh se izvaja v okviru naslednjih mednarodnih pravnih aktov: Konvencije o prepovedi protipehotnih min iz leta 1997, ki ima kljub značilnostim razorožitvenega sporazuma humanitarni namen⁸, ter Konvencije o prepovedi ali omejitvi uporabe nekaterih vrst klasičnega orožja (ang. *Convention on Certain Conventional Weapons – CCW*) iz leta 1980 in njenih (poznejših) dveh ustreznih protokolih⁹.

Zametke protiminskega delovanja je mogoče najti konec 1980 v afganistanskem programu ZN, razvoj je

šel v smeri standardizacije v obdobju 1995–1998 ter k usmeritvi v profesionalizacijo protiminskega delovanja po letu 1999¹⁰. Po podatkih publikacije *Landmine monitor* je minsko onesnaženih še vedno več kakor 75 držav in območij, ITF je trenutno navzoč v 12 minsko ogroženih državah. Hkrati pa se je treba zavedati, da se humanitarna intervencija protiminskega delovanja z zmanjševanjem števila žrtev v svetovnem pogledu (od 20.000 izpred nekaj let do 6.000 v lanskem letu¹¹) počasi izteka, poudarek pri protiminskem delovanju pa je vse bolj na rekonstrukciji in razvoju.

Organizacijska struktura

ITF organizacijsko sestavljajo naslednje strukture:

- upravni odbor,
- svetovalni odbor,
- pisarne v Sloveniji, Bosni in Hercegovini, Hrvaški in Azerbajdžanu.

Upravni odbor (UO) ima nadzorno in upravljalno vlogo in ga sestavlja 9 članov; od tega pet članov iz Slovenije (predstavnikov slovenske vlade ali ustanovnih ministrstev), vključno s predsednikom UO, trije člani iz Bosne in Hercegovine (predstavniki komisije za razminiranje Bosne in Hercegovine, ki prihajajo z različnih ministr-

⁴ Angl. *Mine Free*.

⁵ Podatke je mogoče najti v publikaciji *Landmine Monitor*, ki jo izdaja Mednarodna kampanja za prepoved min (ang. *International Campaign to Ban Landmines – ICBL*), ki je prosto dostopna na internetu naslednji povezavi www.icbl.org/lm.

⁶ Več o standardih protiminskega delovanja na strani *Mine Action Standards*, dostopni preko povezave www.mineactionstandards.org.

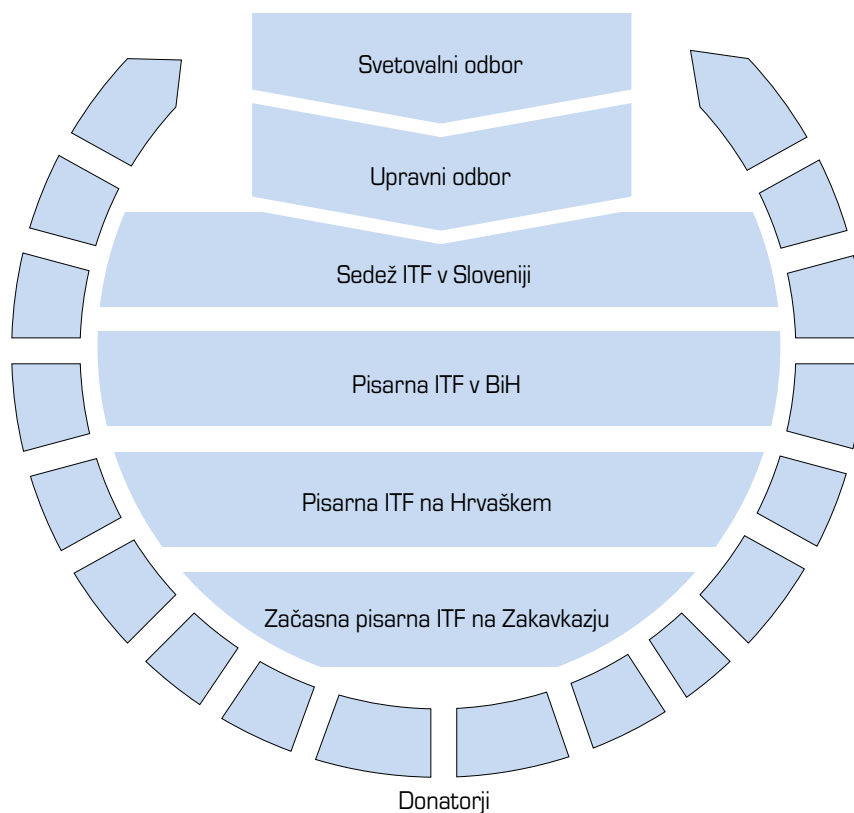
⁷ Angl. *Explosive Remnants of War – ERW*.

⁸ Njeno polno ime je Konvencija o prepovedi uporabe, skladiščenja, proizvodnje in prevoza ter njihovega uničenja, znana tudi pod imenom Ottawska konvencija. Njena zanimivost je v tem, da jo je sprožila civilna iniciativa, Mednarodna kampanja za prepoved min (ICBL), mreža več kakor 1400 nevladnih organizacij v več kakor 90 državah. Doslej je konvencijo ratificiralo že 156 držav. Uspeh konvencije je v dejstvu, da tudi nepodpisnice spoštujejo načela konvencije.

⁹ Njeno polno ime je Konvencija o prepovedi ali omejitvi uporabe nekaterih vrst klasičnega orožja, za katere se lahko šteje, da imajo čezmerne travmatične učinke ali da glede ciljev delujejo enako. Konvencija iz leta 1980 ima dva protokola: a) protokol II., ki uravnava uporabo vseh min, pasti in drugih naprav, in b) protokol V., ki obravnava protiminsko in težave v pokonfliktnem obdobju, ki so jih povzročili eksplozivni ostanki vojne. Konvencija je dostopna na naslednji povezavi: www.icrc.org/ihl.nsf/INTRO/500?OpenDocument.

¹⁰ Več o protiminskem delovanju in njegovi zgodovini v publikaciji *Guide to Mine Action and Explosive Remnants of War*; ki jo je leta 2007 izdal ženevski mednarodni center za protiminsko delovanje (GICHD), dostopne preko naslednje povezave: www.gichd.org/fileadmin/pdf/publications/Guide-to-MA-2007/Guide-to-Mine-Action-2007.pdf.

¹¹ Podatki so pridobljeni iz *Landmine Monitor 2007*, www.icbl.org/lm/2007/es/landmine_casualties_and_survivor_assistance.html#New_Casualties_in_2006.

Slika 1. Organizacijska struktura ITF s ključnimi organizacijskimi enotami in akterji
Figure 1. ITF organizational structure with key organizational units and stakeholders

stev, zadolženih za usklajevanja protiminskega delovanja v državi) in en član iz Hrvaške (predstavnik hrvaškega sveta za razminiranje).

Svetovalni odbor (SO) ima usmerjevalno vlogo in predstavlja odbor donatorjev, preko katerega se obravnavajo interesi in podpora donatorske skupnosti glede dejavnosti ITF; sestavlja ga 32 članov, od tega večinoma donatorji in drugi pomembni akterji s področja protiminskega delovanja.

Dejavnosti protiminskega delovanja potekajo preko pisarn ITF:

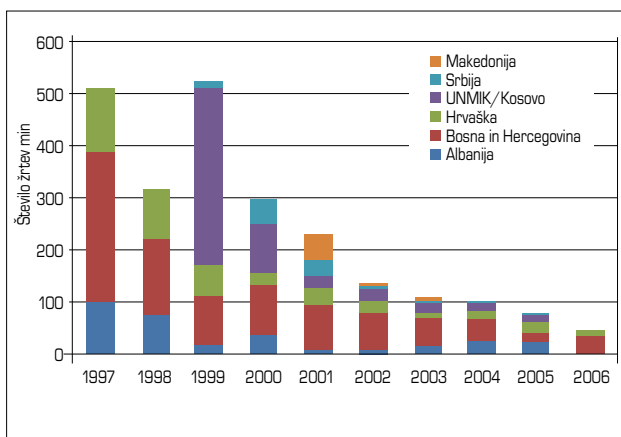
- glavna pisarna ITF (sedež organizacije) je v Sloveniji na Lgu in ima 15 zaposlenih. Glavna pisarna je odgovorna za usklajevanje vseh dejavnosti ITF in za finančno upravljanje donacij. V njeno delo sodi upravljanje s pogodbami, poročanje in evalvacija projektov, organizacija konferenc, seminarjev in srečanj. Zaposleni spremljajo in ocenjujejo operacije na terenu, povprečno dvakrat med izvajanjem projekta. Poleg tega opravljajo naloge programskega in tehničnega sekretariata Koordinacijskega sveta centrov za protiminsko delovanje Jugovzhodne Evrope (SEEMACC);
- dve pisarni v Sarajevu (Bosna in Hercegovina) in Sisku (Hrvaška), ki omogočata nemoteno izvajanje dejavnosti ITF v minsko ogroženih državah ter učinkovito usklajevanje z nacionalnimi centri za protiminsko delovanje in drugimi ustreznimi akterji na terenu. Obe

pisarni ocenjujeta projekte čiščenja min/neeksploziranih ostankov vojne pred razpisnim postopkom, nadzorujeta dela neposredno na terenu (na primer med razminiranjem) in komunicirata z lokalnimi donatorji. Obe pisarni sta vključeni v tehnično ocenjevanje pri razpisnih postopkih. V Bosni in Hercegovini ITF zaposluje štiri ljudi, medtem ko ima na Hrvaškem enega zaposlenega;

- po potrebi lahko ITF odpre tudi začasno pisarno. Običajno jo vodi že obstoječi projektni vodja ITF iz glavne pisarne, administrativni delavci pa se po potrebi najamejo lokalno. Primer takšne pisarne je bil v Skopju v Makedoniji leta 2001. Trenutno ima ITF začasno pisarno, ki vodi projekte na Zakavkazju in v Centralni Aziji, natančneje v Bakuju (Azerbajdžan).

Rezultati dela ITF

Novo civilne žrtve so verjetno najbolj boleč in tragičen vidik negativnih posledic minske onesnaženosti. Kumulativen in komplementaren učinek delovanja vseh akterjev na področju protiminskega delovanja, med drugimi tudi ITF kot enega izmed večjih, je viden v zmanjševanju žrtev min v JV Evropi. Od konca 1990, ko je bilo letno več kakor 500 žrtev min, je število žrtev v letu 2005 upadlo pod 100, v letu 2007 pa celo pod 50, kar prikazuje slika 2. Končni cilj ITF in drugih akterjev je zmanjšati število žrtev na nič.

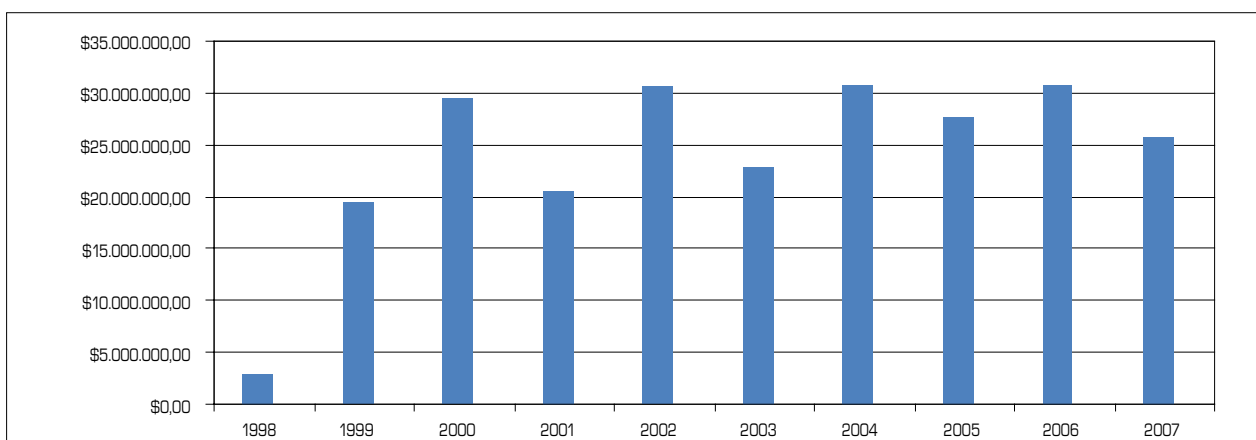
Slika 2. Trend padca žrtev min v JV Evropi v obdobju 1997–2006

Figure 2. Declining trend of new landmine victims in South East Europe (1997-2006)

Že zgoraj je bilo omenjeno, da ITF pokriva celotni spekter dejavnosti protiminskega delovanja, rezultati pa so predstavljeni na naslednjih področjih: zbiranje in upravljanje z donacijami, čiščenje min in eksplozivnih ostankov vojn (ERW), pomoč žrtvam min, izobraževanje (ozaveščanje) o nevarnosti min, podpora nacionalnim strukturam na področju protiminskega delovanja, usposabljanje na področju protiminskega delovanja ter projekti s področja regionalnega sodelovanja.¹²

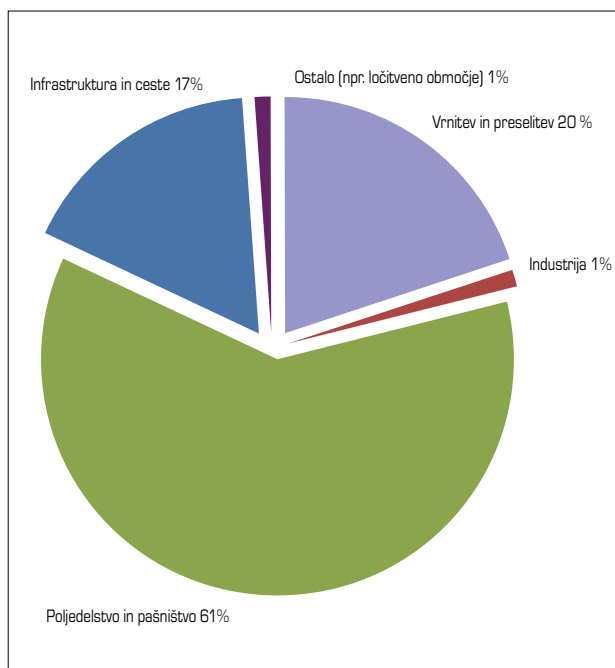
Zbiranje donacij in upravljanje z njimi

ITF je v desetletnem obdobju (1998–2007) zbral več kakor 240 milijonov ameriških dolarjev donacij za dejavnosti protiminskega delovanja od več kakor 100 donatorjev. Skoraj 95 odstotkov vrednosti donacij je iz javnih virov: 27 držav Evropske unije in razvojnega programa Združenih narodov (UNDP) ter vrste lokalnih skupnosti. Preostalih 5 odstotkov vrednosti donacij so prispevali zasebni donatorji nevladnih in humanitarnih organizacij, podjetij in posameznikov. Letno povprečje zbranih donacij v zadnjih petih letih je 27,5 milijona ameriških dolarjev. V desetletnem obdobju

Slika 3. Donacije ITF po letih (1998–2007)

Figure 3. Donations raised by the ITF (1998-2007)

Slika 4. Deleži očiščenih območij v Jugovzhodni Evropi glede na poznejši namen uporabe, očiščeni s podporo ITF v obdobju 1998–2007

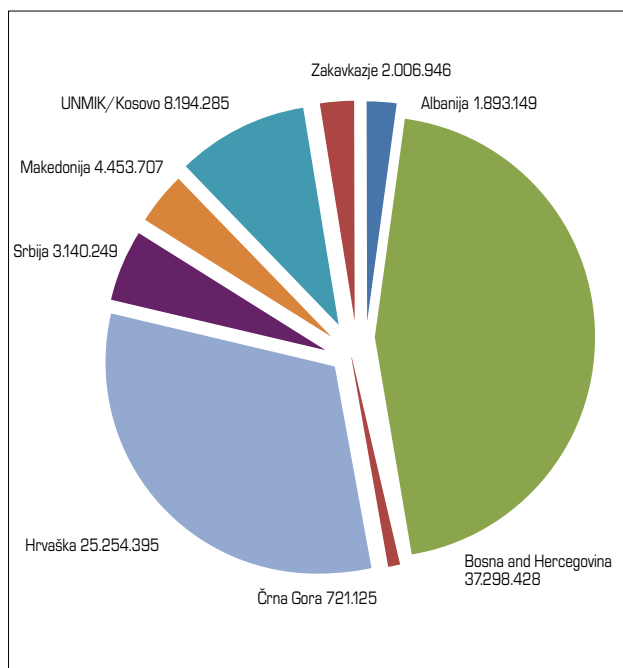
Figure 4. Cleared land by purpose through programmes managed by the ITF in South East Europe (1998-2007)

so zbrana sredstva omogočila ITF izvedbo več kakor 1.900 projektov s področja protiminskega delovanja.

Čiščenje min in ERW

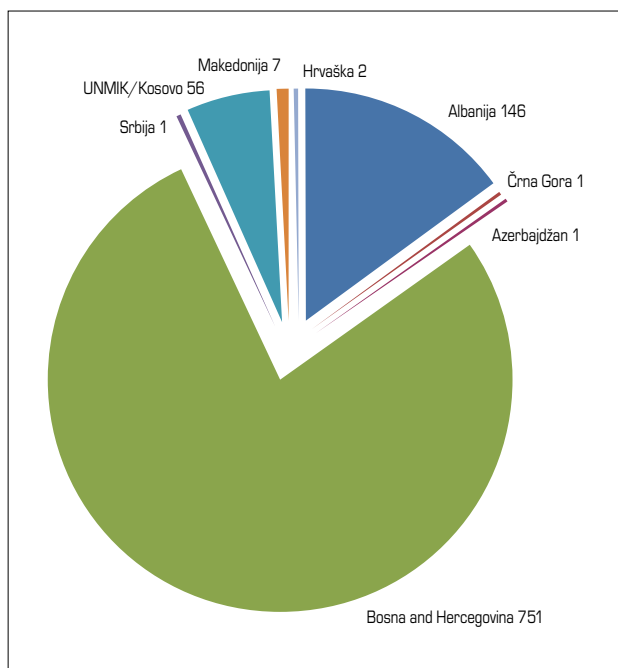
Večino projektov, ki jih je izvedel ITF, predstavljajo projekti čiščenja min in ERW, torej projekti razminiranja, tehničnega izvida ozemlja in čiščenja bojnih polj. Kot rezultat teh dejavnosti so prej minsko in ERW

¹² Rezultate dela je mogoče najti v letnih poročilih ITF in drugih publikacijah ter na internetni strani www.itf-fund.si, kjer so dostopne tudi vse publikacije.

Slika 5. S podporo ITF očiščeno ozemlje glede na državo/regijo v kvadratnih metrih v obdobju 1998–2007

Figure 5. Cleared land by country/region through mine/UXO programmes managed by ITF in square metres (1998-2007)

Slika 6. Prikaz števila s podporo ITF rehabilitiranih žrtev min in njihova država izvora v obdobju 1998–2007

Figure 6. Number and origin of patients rehabilitated through the ITF (1998-2007)

onesnažena območja danes vrnjena lokalnemu prebivalstvu za ponovno naselitev, poljedelstvo in pašništvo, prav tako ceste in druga infrastruktura, na primer šole, mostovi, električni in vodni sistem. Več kakor 60,6 odstotkov s podporo ITF očiščenih območij v JV Evropi predstavljajo poljedelske in pašniške površine. Deleži očiščenih območij glede na poznejši namen so nadrobneje prikazani na sliki 4.

Do konca 2007 je bilo s podporo ITF oz. podporo njegove donatorske skupnosti očiščenih skoraj 83 milijonov kvadratnih metrov ozemlja v Jugovzhodni Evropi in Zakavkazju. Od tega je bilo največ ozemlja očiščenega v Bosni in Hercegovini ter na Hrvaškem, in sicer 75 odstotkov. Ta delež kaže dejansko stanje na terenu, kjer je največja potreba po čiščenju ozemlja. Nadrobneje je površina očiščenega ozemlja s podporo ITF prikazana na sliki 5.

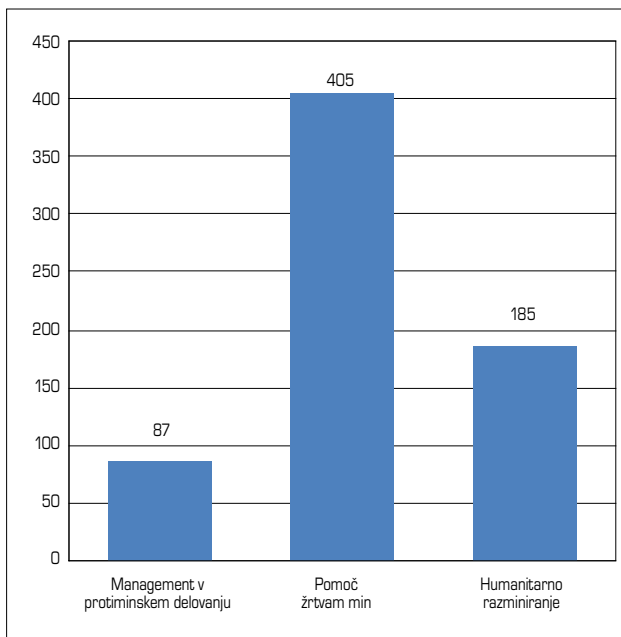
Makedonija je prva minsko onesnažena država v regiji JV Evrope, ki je bila v septembru 2006 s podporo ITF v celoti očiščena min. Do konca 2009 bodo na vrsti še Albanija, Črna gora in Srbija. Medtem bosta Bosna in Hercegovina ter Hrvaška kot dve najbolj minsko onesnaženi državi na svetu predvidoma min očiščeni do leta 2019. Z vidika prispevka ITF pri razrešitvi minskega vprašanja v drugih regijah je dejanska vloga ITF drugačna, saj lahko zaradi omejenega obsega finančnih sredstev ter posledično manjšega števila izvedenih projektov na terenu s podporo projektov z dodano vrednostjo omogoči le kreativno reševanje minskega problema. Tako je ITF na primer v Armeniji prispeval k vzpostavitvi zmogljivosti na področju odkrivanja min s psi, v Azerbajdžanu pa je vzpostavil ekipo

za nujno posredovanje pri odstranjevanju min in ERW, oboje znotraj nacionalnih struktur za protiminsko delovanje.

Pomoč žrtvam min

Program ITF na področju pomoči žrtvam min se izvaja na dveh ravneh, in sicer:

1. rehabilitacija žrtev min na Inštitutu za rehabilitacijo Republike Slovenije in drugih rehabilitacijskih ustanovah v regiji JV Evrope. Skupno je bilo s podporo ITF v obdobju 1998–2007 rehabilitiranih 965 žrtev min, kar predstavlja 15 odstotkov vseh preživelih žrtev min v regiji. Največje število rehabilitiranih žrtev prihaja iz Bosne in Hercegovine. Podrobneje sta število rehabilitiranih žrtev min in njihova država izvora prikazana na sliki 6. Rehabilitacija v Sloveniji je zagotovljena tistim žrtvam min, ki ne morejo dobiti ustrezne rehabilitacije v lastnih državah, bodisi zaradi zapletenosti poškodbe, neustreznih rehabilitacijskih ustanov bodisi zaradi omejenega strokovnega znanja lokalnih profesionalnih strokovnjakov v državah prejemnicah pomoči. Program letno zajame od 30 do 40 žrtev min in se z leti krči predvsem zaradi vzpostavljanja nacionalnih zmogljivosti na tem področju;
2. podpora izvajanju drugih programov in projektov pomoči žrtvam min s poudarkom na njihovi ponovni vključitvi v družbo; program se izvaja na področjih psihološke, socialne in ekonomske pomoči, dodatno pa obsega tudi izvajanje študij in delavnic s področja pomoči žrtvam min. Izvajalci programa so večinoma lokalne in mednarodne nevladne organizacije.

Slika 7. Število oseb, vključenih v ITF programe usposabljanja, v obdobju 1998–2007

Figure 7. Number of persons involved in Mine Action training programmes managed by the ITF (1998-2007)

Letno je v program ITF pomoči žrtvam min vključenih več kakor 1.000 žrtev min iz regije JV Evrope ter drugih minsko onesnaženih regij.

Izobraževanje in ozaveščanje o nevarnosti min

Programi izobraževanja in ozaveščanja o nevarnosti min ITF poleg čiščenja minsko onesnaženih območij dodatno prispevajo k zmanjševanju števila minskih žrtev. Tako je na primer skupni učinek omenjenih dejavnosti prispeval k temu, da v minsko onesnaženih območjih severno-vzhodne Albanije v letu 2006 ni prišlo do novih žrtev min. Izkazalo se je tudi, da je vložek v izobraževanje prebivalstva bistveno manjši kakor poznejša rehabilitacija žrtev min.

Projekti se v minsko onesnaženih skupnostih izvajajo predvsem za najbolj ogrožene skupine, na primer otroke in kmete. Letno je v program vključenih do 40.000 ljudi. Večinoma ga izvajajo lokalni, običajno nevladni, partnerji.

Podpora nacionalnim strukturam na področju protiminskega delovanja

Pomoč nacionalnim strukturam na področju razminiranja in protiminskega delovanja na splošno je ključnega pomena za njihovo vzpostavitev ter dolgoročno učinkovito in uspešno delovanje pri reševanju minskega problema. ITF je doslej podprl nacionalne strukture v Albaniji, Armeniji, Azerbajdžanu, Bosni in Hercegovini, na Cipru, v Črni gori, Hrvaški, Makedoniji, Srbiji in UNMIK/Kosovu.

Usposabljanja na področju protiminskega delovanja

Po prepričanju ITF je izgradnja nacionalnih zmogljivosti ključnega pomena pri učinkovitem dolgoročnem soočanju minsko onesnaženih držav s problemom min. ITF je s podporo donatorske skupnosti organiziral usposabljanja in seminarje, ki so odsevali ugotovljene potrebe držav v regiji JV Evrope in držav v drugih minsko onesnaženih regijah.

Neposredni rezultat usposabljanj je preko 650 strokovnjakov in zaposlenih, izšolanih na področju humanitarnega razminiranja, pomoči žrtvam min in vodenja protiminskega delovanja, kar je podrobneje prikazano na sliki 7.

ITF pri usposabljanjih daje precejšnji pomen regionalnemu usposabljanju, ki omogoča graditev socialnih mrež preko meja, t. j. medsebojno poznavanje in zaupanje akterjev protiminskega delovanja ter posledično njihovo nadaljnje sodelovanje.

Projekti s področja regionalnega sodelovanja

Vedno večje pozornosti je ITF deležen tudi zaradi regionalnega pristopa v svojih dejavnostih. Slovenija je pobudnica ideje o minsko čisti regiji JV Evrope. ITF verjame, da je sodelovanje v regiji nujno in da lahko regija pri skupnem cilju očiščenja vseh minsko onesnaženih območij v regiji reši veliko svojih problemov učinkovitejše, z manjšimi stroški in z medsebojnim sodelovanjem. Izmenjava izkušenj, podatkov, odličnosti in znanja so nujni za doseg tega cilja. Tako je v novembru 2000 na pobudo držav regije JV Evrope (Hrvaške, Bosne in Hercegovine, Albanije) in ITF nastal Koordinacijski svet centrov za razminiranje JV Evrope (SEEMACC)¹³. ITF kot zagovornik in pospeševalec regionalnega pristopa v protiminskem delovanju v SEEMACC opravlja vlogo programskega in tehničnega sekretariata. Ta povezava postaja ključni forum v regiji pri usklajevanju skupnih projektov in se uveljavlja kot model regionalnega sodelovanja v svetu. Potekajo pogovori o širitvi modela sodelovanja SEEMACC na območje Centralne Azije in Zakavkazja.

Preko ITF in delovanja SEEMACC je bilo izvedenih kar nekaj čezmejnih projektov razminiranja, izvedena so bila regionalna usposabljanja ter razviti regionalni standardi v protiminskem delovanju. Prav tako je bilo podprto ustanavljanje regionalnih institucionalnih zmogljivosti:

- center za usposabljanje psov za odkrivanje min za JV Evropo v Konjicu, Bosna in Hercegovina,

¹³ Ang. *South-Eastern Europe Mine Action Coordination Council – SEEMACC*. SEEMACC je edinstveno telo na področju sodelovanja v protiminskem delovanju. Vanj so poleg ITF vključeni vsi nacionalni centri za protiminsko delovanje v JV Evropi ter regionalne institucije. Več o SEEMACC na spletnem naslovu www.see-demining.org/main.htm.

- regionalni center za podvodno razminiranje v Bijeli, Črna gora,
- center za preskušanje, razvoj in usposabljanje HRC d. o. o. v Zagrebu, Hrvaška, in
- center za psihosocialno rehabilitacijo v Rovinju, Hrvaška.

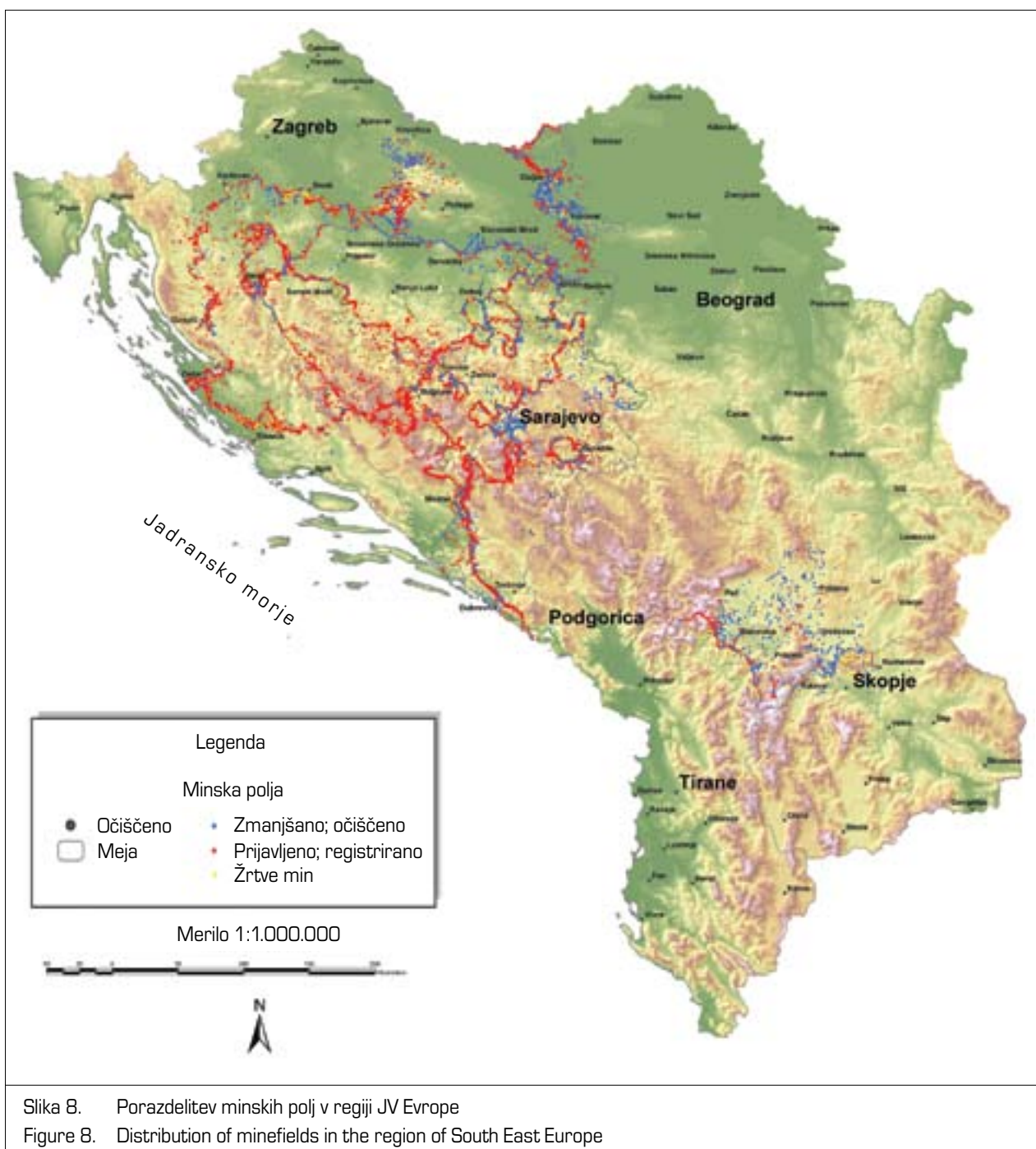
snega sistema v protiminskem delovanju, uveljavljeni sistem upravljanja z donatorskimi sredstvi in projektnega vodenja, povezanost in razvijanje partnerskih odnosov s ključnimi akterji v protiminskem delovanju ter pospeševanje regionalnega pristopa v protiminskem delovanju.

Dejavniki uspeha ITF

Dejavnikov, ki so prispevali k uspešnemu delovanju ITF na strateški in operativni ravni, je več, izpostavili in v nadaljnjem besedilu podrobneje predstavili pa bomo naslednje: vloga Slovenije in slovenske vlade, mehanizem podvajanja sredstev, vzpostavitev razpi-

Vloga Slovenije in slovenske vlade

Položaj Slovenije je z vidika ustanovitve in delovanja ITF v JV Evropi idealen predvsem zaradi skupne zgodovinske izkušnje, razumevanja kulture in jezika, bližine in hkrati relativne oddaljenosti od poznejših konfliktov ob koncu 20. in na začetku 21. stoletja.

Dejstvo, da je slovenska vlada ustanovitelj, upravljevec in podpornik ITF, drugim donatorjem zagotavlja izvajanje dejavnosti in omogoča večjo prepoznavnost ITF. Delovanje ITF v tujini podpira slovenska diplomatska mreža preko Ministrstva za zunanje zadeve RS. Prav tako prav podpora slovenske vlade omogoča podlago za izvajanje inovativnih in poskusnih projektov v regijah izven JV Evrope.

Ob tem velja izpostaviti, da letni prispevek Slovenije k celotnim zbranim donatorskim sredstvom predstavlja manj kakor 3 odstotke, kar pomeni, da ITF predstavlja cenovno najbolj učinkovit mehanizem slovenske zunanje politike ter njen najboljše del na področju humanitarne in razvojne pomoči državam v JV Evropi in drugje.

Mehanizem podvajanja sredstev

Vloga Združenih držav Amerike (ZDA) pri nastanku ITF in poznejši uveljavitvi in razširitvi programa dejavnosti je neprecenljiva, predvsem zaradi ustanovitve mehanizma podvajanja sredstev za JV Evropo (ang. *Matching Fund Mechanism for South East Europe*), ki pomeni, da vsak dolar, ki ga zbere ITF, vlada ZDA podvoji.

Mehanizem predstavlja izjemno motivacijsko sredstvo za mednarodno in lokalno donatorsko skupnost, saj njihova donacija doseže dvojni učinek. Do konca leta

2007 so tako ZDA v mehanizmu podvajanja sredstev prispevale 90,4 milijonov ameriških dolarjev. V celoti gledano pa je ITF z uspešnim delovanjem na področju zbiranja donacij uspel preseči višino sredstev, ki so jo zagotovile ZDA, ki so vsako leto na voljo v mehanizmu podvajanja.

Vzpostavitev razpisnega sistema v protiminskem delovanju

ITF je že leta 1999 uvedel razpisni sistem za izvajanje programa čiščenja min ITF in izvedel prvi razpis za Bosno in Hercegovino. Razpisni postopki so bili od takrat izvedeni med drugim tudi v Albaniji, Črni gori, Hrvaški in Srbiji, in sicer jih ITF letno izvede v povprečju 30. Prav sposobnost izvajanja razpisov je botrovala dejstvu, da je ITF največji kanal financiranja čiščenja min v Bosni in Hercegovini, in sicer z več kakor 50-odstotnim deležem.

Kot neposredni izid uvedbe razpisnega sistema so se cene razminiranja v Bosni in Hercegovini zmanjšale za 30 odstotkov samo v letu 1999, pozneje pa so se poenotile in stabilizirale. Sam razpisni sistem je poleg cenovne učinkovitosti in uspešnosti izvedbe del prispeval tudi k preglednosti porabe donatorskih sredstev. Dodatno ITF uporablja razpisni sistem tudi na drugih področjih, na primer pri nabavi specializirane medicinske opreme za bolnico v Kukešu, Albanija.

Slika 9. Operacije razminiranja na obrobju Sarajeva, Bosna in Hercegovina (foto: A. Hodalič)

Figure 9. emining operations in the hinterland of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina (photo: A. Hodalič)

Slika 10. Najstnik, žrtev min v Albaniji (foto: A. Hodalič)

Figure 10. A teenage landmine victim in Albania (photo: A. Hodalič)

Uveljavljeni sistem upravljanja z donatorskimi sredstvi in projektnege vodenja

Zaupanje donatorske skupnosti pri upravljanju z donatorskimi sredstvi je med drugim zagotovljeno z nizkimi stroški upravljanja v primerjavi s podobnimi organizacijami, z vpeljavo politike zavarovanje proti izgubi (ang. *Hedging Policy*) in z uvedbo kontrolnega dnevnika (ang. *Control Compliance Log*), kar hkrati zagotavlja tudi smotrnost in preglednost porabe sredstev. Dodatno je vidnost donatorjev zagotovljena s publikacijami, poročili in spletnimi stranmi ITF, ter znakov na deloviščih, v predstavitvah ITF in na javnih dogodkih.

Projektno vodenje je ena izmed osnovnih značilnosti ITF. V desetletnem obdobju je ITF izvedel preko 1.900 projektov protiminskega delovanja. Usklajen in uveljavljen sistem projektnege vodenja poleg priprave projektov po meri (ang. *Tailor-Made*) glede na interese donatorjev in potrebe skupnosti vključuje tudi usklajevanje z nacionalnimi strukturami in ustreznimi akterji pri njihovi pripravi in izvajanju, zanesljiv in pregleden finančni sistem, sprotno spremljanje izvajanja projekta in evalvacijo projekta po njegovem zaključku. Za vsak posamezen projekt je treba poročati donatorju.

Povezanost in razvijanje partnerskih odnosov s ključnimi akterji v protiminskem delovanju

ITF je s svojim delom in posledično vpetostjo v mednarodni okvir razvil mrežo odnosov, pogosto tudi partnerskih, s ključnimi akterji na področju protiminskega in širšega humanitarnege in razvojnege delovanja, in sicer z:

- **donatorsko skupnostjo**, s katero ITF nenehno komunicira in usklajuje svoje dejavnosti, jo aktivno vključuje v svoje delo preko svetovalnega odbora ali pa se ITF vključuje v donatorska telesa, kakor na primer v podporno skupino protiminskega delovanja (ang. *Mine Action Support Group – MASG*), ki je usklajevalno telo donatorjev na svetovni ravni znotraj sistema ZN;
- **državami prejemnicami pomoči**, s katerimi ITF bodisi neposredno bodisi preko Ministrstva Republike Slovenije za zunanje zadeve sklene sporazum o sodelovanju. Za svoje delo je partnerski odnos z nacionalnimi strukturami s področja protiminskega delovanja nujen, saj omogoča nemoteno izvajanje dejavnosti na terenu;
- **ustreznimi mednarodnimi akterji s širšega področja protiminskega delovanja**, s katerimi sodeluje ITF in ki vključujejo tudi humanitarne, razvojne in varnostno področje, kakor na primer služba ZN

za protiminsko delovanje (UNMAS), Organizacijo za varnost in sodelovanje v Evropi (OSCE) in Mednarodni rdeči križ (ICRC);

- **domaćimi in tujimi partnerji**, ki s svojimi kakovostnimi in cenovno učinkovitimi projekti in programi omogočajo ITF izvajanje njegovega poslanstva.

Pospeševanje regionalnega pristopa v protiminskem delovanju

V primerjavi s podobnimi akterji s področja protiminskega delovanja ITF nenehno poudarja regionalni pristop k reševanju minskega problema, ki vključuje dvo- in večstransko sodelovanje minsko ogroženih držav v regiji. Pri tem gre za tehnični vidik sodelovanja na področju protiminskega delovanja. Donatorji, na primer EU, in pomembne varnostne organizacije, kakor na primer OVSE, so v izkušnjah ITF v regiji JV Evrope, še posebej na primeru SEEMACC, prepoznali zanesljivega partnerja pri morebitni uporabi regionalnega pristopa v Afriki in Centralni Aziji.

Pogled naprej – izzivi prihodnosti

Z današnje perspektive je ITF pred prelomnico z naslednjimi cilji: izpolnitev vizije, geografska širitev delovanja in širitev poslanstva.

Izpolniti cilje vizije – minsko čista JV Evropa

Izhodišče delovanja ITF je vizija minsko čiste regije JV Evrope. Ta vizija je bila potrjena tudi z Inicijativo o minsko čisti regiji JV Evrope¹⁴. Podlaga iniciative je ideja, da je regija kot celota razglašena za minsko čisto in da udeleženci v tem procesu odločno delujejo s ciljem končati človeško trpljenje in da se prihodnjim generacijam zapusti varen svet.

Trenutno se JV Evropa sooča z 2.760 kvadratnimi kilometri minsko sumljivih površin, večinoma v Bosni in Hercegovini ter na Hrvaškem. Dejansko bo z dejavnostmi čiščenja min očiščenih okoli 20 odstotkov te površine, preostalih 80 odstotkov površine pa bo z drugimi načini, med drugim izvidovanjem in redukcijo terena, razglašeni za čisto. Visoko postavljeni cilji podpisnic Ottawske konvencije, minsko čisti Bosna in Hercegovina ter Hrvaška do leta 2009 so se izkazali za dejansko neuresničljive. Obe državi sta zaprosili za podaljšanje roka do leta 2019.

Treba se je zavedati, da v tem obdobju ne bo prišlo do večje tehnološke inovacije ali preboja, ki bi pospešil proces čiščenja ozemlja¹⁵. V tem obdobju bo prišlo do osredotočanja na procese in načine redukcije minsko sumljivih površin in upravljanja s tveganjem. Z vidika finančnih virov donatorji napovedujejo krčenje podpore protiminskemu delovanju v JV Evropi (kakor tudi v svetu) in kot prelo-

mnico omenjajo leto 2012. Minsko onesnažene države vse bolj prevzemajo breme čiščenja nase, kar sovпада z njihovim socialno-ekonomskim napredkom. Na Hrvaškem in v Azerbajdžanu na primer država že zdaj zagotavlja preko 75 odstotkov vseh sredstev za razminiranje.

Okrepitev dejavnosti izven regije JV Evrope

Svetovno gledano mednarodna kampanja za prepoved min (ICBL) ocenjuje, da je na svetu še vedno od 90 do 160 milijonov min in več kakor 470.000 žrtev min. Hkrati se uspeh kolektivnega delovanja mednarodne skupnosti, minsko ogroženih držav in drugih akterjev kaže v trendu zmanjševanja novih žrtev z 20.000 izpred nekaj let na manj kakor 6.000 v sedanosti.

ITF je prve korake k širitvi naredil že leta 2002, ko sta upravni in svetovalni odbor odobrila predloženo širitev dejavnosti ITF na Zakavkazje ob predpogoju, da poudarek ostaja na regiji JV Evrope. Sledili so projekti v Afganistanu (2002, 2003) in na Cipru (2004). Dejstvo je, da je manj kakor 2 odstotka vseh porabljenih sredstev za protiminsko delovanje ITF namenjeno za delovanje izven regije JV Evrope.

ITF je v zadnjih dveh letih uspešno navezal stike z državami iz Afrike, Latinske Amerike, Bližnjega Vzhoda in Centralne Azije. Izzivi s tega področja so med drugim: a) precej šibka navzočnost slovenske politike in diplomatske mreže na teh območjih, b) omejeni človeški viri in zgolj občasna navzočnost ITF na terenu z dejavnostmi v teh državah, c) precejšnja kulturna in jezikovna različnost, d) drugačen način delovanja, ki v ospredje protiminskega delovanja postavlja oborožene sile in s tem vojaško-civilno sodelovanje, itd. Uspešno premostitev teh izzivov bo do neke mere omogočilo partnersko povezovanje z ustreznimi mednarodnimi akterji, kakor sta na primer UNMAS in OVSE.

Glede na pridobljeno znanje in izkušnje ter njihovo posredovanje drugim minsko onesnaženim regijam je odločitev za geografsko širitev logična, čeprav »panoga« protiminskega delovanja kot celota »stagnira« in prihaja do združevanja razvojnih programov in programov s področja osebne in lahkega orožja (SALW). Okrepitev dejavnosti

¹⁴ Dokument »Mine-Free Regions Initiative: an Example of Mine-Free South-Eastern Europe by 2009« je oblikovala skupina držav, vključenih v protiminsko delovanje v regiji JV Evrope (Albanija, Avstrija, Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Kanada, Makedonija, Norveška, Slovenija ter takratna Srbija in Črna gora), in ga podprla Evropska unija. Predstavljen je bil v Nairobiu leta 2004 na prvi pregledni konferenci Ottawske konvencije – Nairobijskem vrhu o minsko čistem svetu.

¹⁵ Publikacija GICHD »Mine Action: Lessons and Challenges«, izdana leta 2005, med praktičnimi omejitvami novih tehnologij detektorjev med drugim omenja njihovo tehnološko zapletenost, težavnost pri vzdrževanju in popravilu, energijsko potratnost in visoko ceno.

Slika 11. Regionalna delavnica OVSE »Izgradnja zaupanja in regionalno sodelovanje s protiminskim delovanjem«, ki jo je marca 2007 organiziral ITF v Almatyju, Kazakstan.

Figure 11. OSCE regional workshop "Confidence Building and Regional Cooperation through Mine Action" organized by the ITF in Almaty, Kazakhstan, in March 2007

izven regije JV Evrope je za ITF realna možnost delovanja, ki pa ne spreminja poslanstva ITF.

Razširitev mandata ali kako vključiti znanje ITF na nova področja

Delovanje ITF zajema zagotavljanje varnega življenja v minsko onesnaženih skupnostih ter zagotavljanje predpogojev za rehabilitacijo in razvoj minsko onesnaženih območij. Vzporedno s protiminskim delovanjem potekajo v svetu še drugi načini zagotavljanja varnosti in stabilnosti, na primer proces omejevanja kasetnih bomb, odpravljanje problemov s strelnim orožjem manjšega kalibra in lahkim orožjem (ang. *Small Arms and Light Weapons - SA/LW*), uničevanje (zalog) konvencionalnega orožja in streliva (angl. *Conventional Weapons/Ammunition Disposal*), vse večjega vključevanja protiminskega delovanja v razvojne projekte (program ZN). Z zgornjimi procesi je mogoče potegniti vzporednice s področji, kakor sta nadzor in upravljanje z mejami (ang. *Border Management*).

ITF verjame, da obstaja možni skupni imenovalec med temi procesi, kar bi omogočilo celovito zagotavljanje varnih življenjskih razmer in odpravljanje humanitarnih kriz ter splošni razvoj v pokonfliktnih skupnostih. ITF se zaveda, da je do neke mere možen tudi prenos izkušenj in znanj s področja protiminskega delovanja, zagotovo pa bo potrebna nadgradnja tehničnega znanja ter med drugim sprememba mišljenja in delovanja z večjo ravnijo sodelovanja in vključenosti nacionalnih obrambno-varnostnih sistemov držav prejemnic pomoči in ne zgolj njihovih civilnih struktur.

Sklepne misli

ITF je iz projekta, ki se je razvil iz dokaj skromnih pričakovanj v letu 1998, v desetletnem obdobju dosegel nadpovprečne rezultate. Z delovanjem ITF je Slovenija inovativno prispevala k stabilizaciji regije JV Evrope in s tem k izpolnitvi predpogojev za odpravo humanitarne krize in k nadaljnemu pokonfliktnemu okrevanju in razvoju minsko ogroženih skupnosti. Z ITF je tako Slovenija v mednarodni skupnosti postala prepoznavni člen na področju protiminskega delovanja na svetovni ravni.

Vlada Republike Slovenije je z ITF vzpostavila edinstveno ustanovo na svetu, ki jo kot referenčni model prepoznava donatorske skupnosti, med drugim tudi Evropska komisija, in države prejemnic pomoči ter strokovna javnost. Pripravljenost za podporo širitve modela ITF v druge minsko onesnažene regije so izkazale številne minsko ogrožene države in donatorji.

Leto 2008 bo glede razvoja ITF in nadaljnega dela prelomno, saj ITF pripravlja strateško revizijo dela in nove smernice delovanja. Strateške smernice, usklajene s svetovalnim odborom ITF (donatorsko skupnostjo), bosta potrdila upravni odbor in Vlada Republike Slovenije. ITF je pripravljen sprejeti nove izzive in hkrati ostati med vodilnimi na področju protiminskega delovanja v regiji JV Evrope in drugje. Prihodnje delovanje ITF bo povezava preteklih izkušenj in znanja, izjemne volje in sposobnosti zaposlenih ter soustvarjanje priložnosti in okolja za celovito reševanje problemov, povezanih s humanitarnimi in razvojnimi tveganji.